

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ НАРОДНОГ МУЗЕЈА У ЧАЧКУ ЗА 1973. ГОДИНУ

Анализирајући предвиђени програм рада за 1973. годину, можемо, са задовољством, констатовати да су његове поставке, према обе-збеђеним средствима, у потпуности испуњене. Од значајних предви-ђених акција није извршена нова поставка Музеја у Конаку Госпо-дара Јована, из разлога што су извођачи, услед несташице материја-ла, са великим закашњењем завршили радове на унутрашњој архи-тектури. До сада су завршени комплетни унутрашњи радови: угра-ђене витрине, уведена електрична струја за осветљење у згради и витринама, уведена инсталација за грејање и извршени молерски радови у унутрашњости просторија. Преостало је још само да се спроведе грејање од управне зграде, где треба да буде смештена пећ, што ће се завршити почетком 1974. године. Одмах по прикључењу грејања, приступиће се реализацији експозиције.

Посебно треба истаћи необављене радове на археолошком ис-копавању хумке на локалитету „Гушавац” у Мрчајевцима. Истра-живање овог локалитета започето је још 1970. са планом да се у следећој години настави. Већ три године нашим програмом предвиђа се наставак систематског истраживања овог значајног локалитета, али средства, ни ове године, нису обезбеђена. Овакав однос у мно-

гоме рсмети план на систематском истраживању одређеног локалитета и програма одељења у целини. Од акција, које нису планиране програмом рада, треба истаћи учешће Музеја у прослави 70. годишњице рођења истакнутог револуционара Благоја Паровића са изложбом „Живот и рад Благоја Паровића” и учешће Музеја у прослави 100. годишњице рођења Надежде Петровић, изложбом „Ратни сликари”.

Протеклих година кључни проблем у стручном раду представљало је стагнирање Етнографског одељења, услед недостатка потребног стручњака. Половином прошле године примљен је у стални радни однос етнолог и, на тај начин, решен овај акутни проблем у правилном раду установе. Етнолог је прво време свога рада провео на упознавању литературе и збирке у Музеју. У оквиру упознавања новог начина вођења документације провео је извесно време на пракси у Етнографском музеју у Београду, као матичној установи и Етнографском одељењу Народног музеја у Титовом Ужицу. Упоредо са прорадом литературе, делимично је израђена и картотека библиографије везане за етнологију.

Стручна служба Музеја у протеклој години посебну пажњу је посветила припремама и обради материјала за сталну поставку. У току године, после више састанака и дискусија, усвојена је коначна концепција нове поставке и извршени сви припремни радови. Обављена је конзервација и снимање целокупног материјала одвојеног за излагање, извршене реконструкције и копије допунског материјала, фотокопиран је архивски материјал, поручене карте и макете. Стручна служба Музеја спремна је да, одмах по прикључењу грејања, отпочне рад на новој поставци. Отварање Музеја може се, са сигурношћу, очекивати у првој половини наредне године. И поред великог ангажовања на овом послу, сва одељења су радила на прикупљању материјала и његовој обради. Археолошко одељење стручно је обрадио 112 предмета добијених ископавањима. У Одељењу ликовне и примењене уметности обрађено је 96 предмета, реинвентарисано 50 инвентарских бројева, обрађено 120 картона за фототеку и завршена евиденција свих спомен-обележја НОР-а на територији општине Ча-чак.

Етнографско одељење увело је у књигу улаза 345 предмета. Историјско одељење извршило је обраду 601 негатива архивске грађе из I и II устанка, преко 400 фотографија из разних периода и 240 негатива архивске грађе која се односи на Други батаљон Друге пролетерске бригаде.

Музеј је у прошлој години археолошким ископавањем, откупом и поклонима обогатио своје фондове за преко 500 предмета, од којих је 114 археолошких, 13 уметничких, 345 етнографских, 11 историјских и 7 предмета из НОБ-а, као и већи број фотографија из разних временских периода. Од укупног броја нових предмета, 342 су откупљена, а остали добијени археолошким ископавањем и поклонима. Из ових података види се да је Музеј у протеклој години уложио знатна средства за откуп нових музејских предмета.

Стручна библиотека увећана је у протеклој години за 160 књига, од којих су 42 купљене, 80 добијено разменом и 38 поклоњено. Из ових података види се да набавка стручне литературе мора да буде знатно већа, с обзиром да се планом за следећу годину предвиђа као примаран задатак свих одељења — рад на стручној обради музејског материјала.

Већ неколико година Музеј истиче као веома акутан проблем — конзервацију музејског материјала. Недостатак лабораторије и одговарајућег стручњака — конзерватора доводи у питање предмете значајне културно-историјске вредности. Услед потребе презентације материјала у новој поставци, обављена је конзервација 68 бронзаних и гвоздених предмета из праисторијске епохе, 96 уметничких и 32 предмета из периода I и II устанка. Реконструисана су четири римска и шест праисторијских керамичких судова, а израђене по једна копија фресака из манастира Никоља, Благовештења и цркве у Жежевици. Конзервација целокупног материјала извршена је у радионицама матичних музеја у Београду.

У оквиру систематских истраживања тумула на територији Драгачева, извршено је ископавање хумке на локалитету Орнице у Гучи. Овај локалитет са само једном хумком први пут је евидентиран рекогносцирањем 1969. године. Констатовано је да је хумка изразито великих димензија (пречник 25 м, висина око 2 м) и да је веома занимљива по свом облику и положају.

Међутим, ископавања су показала да хумка не излази из хронолошких оквира и културне припадности до сада испитаних хумки на нашем подручју. Искључиво је земљане конструкције, са једном гробном целином-спалиштем, које је лежало на основи хумке. На спалишту су откривени трагови горења, незнатни остаци горелих костију и неколико атипичних фрагмената керамике, што упућује да је ломача била ван хумке, а да је садржај само делимично пренет. Због оштећења централног дела хумке, не може се закључити да ли су незнатни трагови костију једини остаци спаљеног покојника поста-

вљени у гроб или је, пак, постојала и урна? Очигледно је да је хумка подигнута за једну инхумацију и да по својим одликама припада раном бронзаном периоду.

У хумци су откривена још два гроба, доста касније укопана. Према начину сахрањивања, оријентацији и гробним налазима, не могу се датovati пре 16. века. Гроб 1 је нешто старији, слабије очуван, постављен директно у гробну јаму. У њему је нађено једно бронзано дугме, бронзана карика и три златне алкице. Гроб 2 је био покривен кором дрвета и садржао налаз гвоздених копчи.

Радови су трајали од 27. јуна до 20. јула. Ископавањем је руководила Милена Икодиновић, археолог. У екипи су учествовали: Михаило Зотовић, археолог, Душанка Ранковић, историчар уметности, и Миша Хуђеџ, препаратор. Ово ископавање финансирао је Заједница културе општине Јучани.

У сарадњи са Заводом за заштиту споменика културе у Краљеву, започето је испитивање градине на Соколици у Остри у циљу систематског истраживања, конзервације и презентације објекта. Ова градина је посебно занимљива, јер, поред остатака средњовековног утврђења, има и трагова праисторијског насеља.

Изведени овогоришњи радови имали су карактер сондажних ископавања, којима је првенствено требало утврдити стратиграфију и очуваност праисторијског културног слоја. Постављено је укупно пет сонди и утврђено да се праисторијско насеље, градинског типа, простирало на заравњеном делу купастог узвишења, где је касније подигнуто средњовековно утврђење, а да је настало на почетку металног доба. Овим сондама нису констатовани ни на једном месту интактни праисторијски слојеви. Напротив, показало се да су слојеви поремећени, доста оштећени нивелисањем основе приликом подизања средњовековног објекта. То најбоље потврђује сонда 3 у четвороугаоној просторији (кули?), где, после средњовековне нивелете, праисторијски слој скоро и не постоји или је фиксиран као поремећен у дебљини од 10 до 45 сантиметара. И поред овакве ситуације, ископавања су дала доста значајног покретног материјала: неколико целих судова и доста фрагмената, тегова, затим камених ножића, стрелица, камене секире, оруђа од кости и кућног лепа. Посебно је важан налаз бронзаног копља, јер пружа сигурне индикације о постојању насеља и у раном гвозденим периоду. Будућа истраживања, и то тек после откривања средњовековних објеката, показаће да ли је овде континуирано животно трајао од неолита до раног халштатског периода.

Ископавања су трајала од 23. до 30. октобра. У екипи су учествовали: Милена Икодиновић, археолог, Обренија Вукадин, археолог, и Нада Пајовић, техничар.

У сарадњи са Заводом за заштиту споменика културе у Краљеву, завршени су радови на конзервацији римских терми у Чачку. Радовима је руководио архитекта Радослав Прокић, стручни сарадник Завода за заштиту споменика културе у Крагујевцу, који је аутор и пројекта за ове радове.

Планирани даљи испитивачки радови нису обављени из разлога што није постигнут споразум са Службом друштвеног књиговодства око уклањања зидане ограде.

Чачак је један од ретких градова у Србији који је до сада сачувао већи број објеката старе градске архитектуре, лоциране у центру града. Та специфичност га издваја између градова у унутрашњости и даје му аутентичну локалну боју. Да не би новим урбанистичким решењима та посебност чачанског амбијента била уништена и Чачак ушао у ред једноличних градова, којих је сваким даном све више, прошлогодишњим планом рада предвиђено је техничко снимање поменутих објеката у циљу узимања потпуне документације, валоризовања њихових споменичких вредности и уношења у регистар културних добара.

У сарадњи са Заводом за заштиту споменика културе у Краљеву снимљене су основе, пресеци, изгледи фасада, са детаљним уцртавањем, прозора, врата, балкона и орнаменталних украса на следећим објектима: кући др Теренчина, згради Музеја револуционарне омладине, Старог суда, Економског центра, кућама: Аћимовића, Ћировића, војводе Степе, Вирера, Ерића, хотела Крен и дела Улице Ратка Митровића, са грађевинским објектима у њој. На тај начин су ови значајни споменици сачувани и у случају рушења могу бити рестаурирани и поново им враћене њихове аутентичне димензији и изгледи.

У сарадњи са Заводом за заштиту споменика културе у Краљеву, извршено је техничко-геодетско снимање Соколице у Остри, једног од ретко очуваних средњевековних утврђења у нашем крају.

Историјско одељење је у 1973. години главно тежиште рада усмерило на истраживање архивске грађе из првог и другог српског устанка, грађе која се односи на чачански крај. После детаљно прегледане грађе Историјског архива СР Србије у Београду, извршено је снимање 159 докумената из времена устанка и 442 документа из доба прве владе кнеза Милоша Обреновића. Сва снимљена грађа археолошки је обрађена. Приликом сређивања докумената правље-

ни су изводи на бази одређених тема економске, војно-политичке, управне и културне природе, уз праћење литературе која се односи на наш крај у овом периоду.

Протеклих година Музеј је веома мало радио на прикупљању грађе и обради материјала из првог светског рата. С обзиром да је старих ратника све мање, прошлогодишњим планом Историјског одељења овај задатак добио је приоритет. Већ у првој години прикупљена је и обрађена знатна грађа: 254 фотографије, 11 предмета, један дневник и већи број писама. Записана су и сређена 53 казивања бораца Десетог чачанског пука.

Просветно-педагошки рад и у 1973. години имао је примарно место у програму рада установе. Ова делатност се одвијала преко тематских изложби, посета музејима, Клуба пријатеља музеја и организовањем колективних посета музејима. И поред учињених напора да просветно-васпитни рад знатно проширимо, морамо констатовати да нису постигнути запаженији резултати. Чланови колектива, ангажовани на стручном раду унутар установе и истраживањима на терену, нису у могућности да се у пуној мери ангажују на овом плану. Осећа се недостатак кустоса-педагога, који би се потпуно посветио просветно-васпитном раду. Тиме би се, уз помоћ осталих чланова колектива, несумњиво постигли далеко већи резултати. Овде је неопходно истаћи озбиљан проблем недостатка изложбеног простора за повремене изложбе и одржавање предавања, што, свакако, доприноси смањењу могућности за веће ангажовање на просветно-васпитном раду.

У жељи да културно благо нашег краја што више приближи ученицима и омогући да употпуне знање из завичајне историје, Музеј је основао Клуб пријатеља музеја. Члан Клуба добија годишњу претплатну улазницу, са којом може неограничено пута посетити оба музеја, као и све изложбе које Музеј организује у току године. У прошлој години у Клуб пријатеља музеја учлањено је 2.655 ученика из чачанских школа. Мада је почетак дао изванредне резултате, акција је морала бити прекинута због тога што је дошло до одлагања отварања Музеја у Конаку.

Настављајући сарадњу са Музејом револуције народа Југославије у Београду, организована је изложба „Народна власт од народнослободилачких одбора до уставних амандмана“, поводом 30. годишњице Другог заседања АВНОЈ-а. Преко докумената, фотографија и текстуалног објашњења, приказане су прилике под којима је настала, развијала се и деловала народна власт кроз период од

30 година, са посебним нагласком на савремена друштвена кретања. Изложба је била изванредно документована и технички успело решена.

У сарадњи са Галеријом Матице српске у Новом Саду, организована је изложба „Литографије Анастаса Јовановића“. Један од најзначајнијих литографа друге половине 19. века, Анастас Јовановић оставио нам је велики број литографија знаменитих личности Србије 19. века и више цртежа и акварела из савременог живота. Из његовог богатог опуса било је изложено 40 литографија. Треба нагласити да је ово прва изложба овакве врсте у нашем граду. Изложба је пропраћена каталогом, који, поред уводног текста, доноси и 10 репродукција.

У част прославе 30. годишњице присаједињења Истре Југославији и годишњице коначног ослобођења Чачка, организована је изложба „Истарски ликовни уметници“. На изложби је учествовало 30 аутора (45 радова), с различитим ликовним преокупацијама, техникама и изразима. Изложбу је отворио Стјепан Хумл, подсекретар за културу СР Хрватске. Ова изложба представља наставак сарадње између музеја западне Србије и музеја Истре. Изложбу је пратио и пригодан каталог.

У организацији Заједнице музеја западне Србије, организована је изложба „Сликар западне Србије“, на којој су учествовали сликар који живе и раде у градовима западне Србије. Из Чачка стручни жири одабрао је радове седморице сликара: Д. Ђирковића, П. Ђорђевића, М. Марића, Б. Трифуновића, П. Бабића, Г. Лазаревића и М. Жмавца. Изложба је прво била презентирана у градовима Истре, а потом је обишла градове западне Србије. У Чачку изложба је била постављена у просторијама Уметничке галерије, а отворио ју је Миломир Петровић, секретар Заједнице културе у Чачку. Изложбу је пратио каталог, који је, поред уводног текста, имао биографске податке и по једну репродукцију сваког аутора. Вредно је напоменути да је организатор ове изложбе, испред Заједнице музеја западне Србије, био Народни музеј у Чачку.

У оквиру прославе 70. годишњице рођења Благоја Паровића, Музеј је припремио изложбу под називом: „Благоје Паровић — живот и рад“. На изложби је, помоћу фотографија, докумената и текстуалног објашњења приказан живот Благоја Паровића од његовог првог укључења у напредни раднички покрет до погибије у шпанском грађанском рату. Изложба је била тако конципирана да посетилац може јасно да сагледа велики допринос овог истакнутог револуционара југосло-

венском радничком покрету, са посебним нагласком на његовом учешћу у шпанском грађанском рату. Изложба је отворена у оквиру одржавања свечане академије посвећене Благоју Паровићу.

У оквиру прославе 100. годишњице рођења Надежде Петровић, организована је изложба „Ратни сликари 1912—1918” из збирке Војног музеја у Београду. На изложби су презентована оригинална ликовна дела настала у току ратова од 1912—1918. године, од 17 аутора са 37 радова у разним сликарским техникама (темпера, графика, цртеж, акварел). Међу учесницима на изложби били су заступљени познати сликари старије генерације, као: Владимир Бецић, Бета Вукановић, Вилко Геџан, Драгомир Глишић, Отон Ивековић, Живорад Настасијевић и други. Уз ову изложбу, у посебној просторији, постављена је и изложба слика и личних предмета Надежде Петровић из збирке нашег Музеја и Уметничке галерије. Изложбу је отворио генерал-мајор ЈНА Идриз Чејван, директор Војног музеја у Београду. Уз изложбу је штампан и пригодан каталог.

План издавачке делатности у протеклој години искључиво је посвећен трћем броју Зборника радова нашег Музеја. Прилози за Зборник обухватају све области културно-политичке историје нашег краја. Зборник садржи 13 стручних прилога, од 10 аутора, на 298 страна, у тиражу од 1.000 примерака. Вредно је истаћи да је Музеј у досадашња три Зборника окупио 22 сарадника, који су, својим стручним прилозима, допринели расветљавању многих до сада непознатих момената из културне и политичке историје нашег краја.

Фото-лабораторија је успешно сарађивала са стручном службом Музеја у раду на снимању материјала у самом Музеју, као и споменика културе на терену. У току протекле године фото-лабораторија је извршила 1.168 снимања и израдила 3.211 фотографија разног формата за картотеку, изложбе, за институције у области културе у граду и повременим корисницима.

Пратећи уставне промене и примену уставних амандмана, Музеј је половином протекле године формиран као Организација удруженог рада — Народни музеј. Крајем године израђен је и усвојен Статут, а установа је регистрована код Окружног привредног суда у Краљеву. У току је израда осталих самоуправних споразума, предвиђених Статутом установе.

НАРОДНИ МУЗЕЈ — ЧАЧАК